

IN VOGELVLUCHT: LUDGER IN MIJN LEVEN.....

GERARD B. KOSSE

Jongens, het zal jullie al lezend duidelijk worden dat ik in deze bijdrage voor ons onvolprezen Hilversum 3 verder ga dan het ophalen van herinneringen. In tegenstelling tot wat Frits Le Roux aanvankelijk in Nummer 7 stelt, is dat heel goed mogelijk zonder vertekening van de feiten. Daarover bestaan bergen wetenschappelijke studies. Maar belangrijker is het om te melden, dat ik het met Frits eens ben dat het veel interessanter is om *dieper* te gaan. Bert Higler, Harrie de Valk, Herman Jansen en waarschijnlijk veel meer voormalige jaargenoten gaven dat ook te kennen. Ik probeer daarom hieronder te vertellen welke *actieve rol* onze vijf gedeelde Hilversumse jaren hebben gespeeld en nog steeds spelen in mijn leven. Het is niet mogelijk om dat allemaal gedetailleerd aan te geven in een kort artikeltje. Er is immers al meer dan een halve eeuw verstreken sinds we ons aan de Ludgeruspoorten aanmeldden om getraind en omgevormd te worden tot modelopvoeders. Hoe er geboetseerd werd met de boerse klei waaruit ik was opgetrokken, probeer ik hieronder in hoofdlijnen aan te geven. Ik vind dat die gezamenlijke vormgeving, door de Fraters en onszelf, een compliment

verdient. Ik schets daarom hier *mijn positieve waardering van onze jaren in Hilversum -- in vogelvlucht*. Daarbij concentreer ik me op één aspect dat mij en - volgens geruchten uit de jaren 1980 - nog 2 andere jaargenoten onderscheidt binnen onze vernieuwende Lichting 1962-1967: het feit dat ik 'n *homoseksuele* man ben.

met Yves, mijn geliefde partner sinds 1994

LUDGER ZETTE ME OP HET GOEDE PAD.....

Letterlijk iedereen in mijn familie, kennissen- en vriendenkring is ervan doordrongen, dat ik vind dat de Sint Ludgerus Kweekschool en zijn gesecculariseerde reïncarnatie, de Pedagogische Academie Ludger, mij *op het goede pad* hebben gezet. Namelijk op het pad naar bewustwording en beschaving in de meest letterlijke zin van het woord. Gewapend met dat besef en met de vele oefeningen in '*beschaving*' kon ik me overal in de wereld bewegen en me thuis voelen bij de dragers van zo'n beschavingsaura. Ik trof ze aan tussen naakte, prachtig gebouwde Dinka-krijgers in Afrika, in opulent versierde raadskamers van de Maleisische Sultan van Kota Baru, in New Yorkse Ghetto Projecten voor drugsverslaafde zwarte moeders, in een paar Duitse Kloosters, in villa's van de ancien Mulat Elite in Haïti, op geïsoleerde Plantages tussen vaudou-beoefenaars en animisten, tijdens links-politieke feesten op de Quai de Conti in Parijs, in sommige tijdschriften, en zelfs zo nu en dan in uiteenlopende Nederlandse kringen.

Het beschavingspad waarop ik door onze leraren, surveillanten en de nederig dienende fraters-ach-ter-de-schermen werd geplaatst, bleek bovenal een *intellectuele en culturele eye-opener*. Het leidde me naar de ont-3

dekking, groei en gelukkige acceptatie van mezelf als een homoseksuele, inmiddels rijpe (maar niet rotte), levenslustige man die blij, welbewust, en meestal tevreden, zijn eigen onopvallende gangetje gaat.

Dat is niet altijd zo geweest. Verre van dat! Met milde zelfspot kijk ik terug op de jaren 1975-1985 toen ik mijn wetenschappelijke werkstijl, mijn baan en ons privéleven in een luxe appartement aan het Minervaplein liet inspireren door onze vroegere Heer Directeur: door Drs. Frater Meinardus Steggink. Vaak had ik het toen over zijn intellectuele belangstelling, zijn belesenheid en brede kennis, zijn arrogant leiderschap, zijn indringende vorsende ogen, zijn rechte houding, en zijn mannelijke, bijna superieure, manier van doen. Met verwondering en bewondering vertelde ik mijn vriend Bob details over Meinardus' goed gesneden maatpakken, zijn gemanicuurde handen en het stijlvolle, nieuwe kantoor dat hij bij zijn aantreden liet inrichten. Dat alles kwam me wonderwel van pas tijdens mijn reizend bestaan binnen de internationaal opererende intellectuele en economische elitekringen waartoe ik vooral door Bob, mijn Haïtiaanse Lover, toegang kreeg. Bewust deed ik moeite om een eigen plaatsje te veroveren binnen die bevoorrechte Rich & Beautiful. Desondanks lukte het me maar gedeeltelijk om de bekrompen boersheid en burgerlijkheid van mijn geboortedorp (Slagharen) af te schudden. Voor Bob hoefde dat allemaal niet zo. Hij was in elitekringen geboren en bovendien een *echte* gentleman. Vandaar dat hij altijd zonder veel omhaal – en zonder iemand te veroordelen – de onderliggende hypocrisie, harteloosheid, wreedheid en hebzucht van zijn elitaire milieu bloot legde voor mijn onwillig oog. Tegenstribbelend kreeg ik vooral door hem in de gaten dat beschaving iets anders is dan rijkdom, technologische hoogstandjes, kennis, fraaie woorden, macht en uiterlijk vertoon

.....**EN HIELP ME OM UITERLIJK VERTOON TE LEREN WAARDEREN EN TE DOORZIEN.**

Beschaving wordt vaak verward met <de schone schijn> . Dat leerde ik tijdens het schrijven van een scriptie over de Amsterdamse verschijningen van Maria aan de zieneres *Ida Peerdeman* waarover een toen door Rome verboden boek was verschenen. De zieneres

verpleegde al sinds het eind van de jaren 1940 –met onbetaalde toewijding -- een tweetal geestelijk gehandicapte kinderen van de miljardairfamilie Brenninkmeijer (van C&A) en bovendien invloedrijk binnen de ultrarechtse vleugel van de Romeinse Curie.

De bazige Familie-matriarch ontving me een paar keer in een impo-
sante optrekje achter het Concertgebouw in Amsterdam. Inderdaad, Frits, het lijkt een beetje op wat jij pasgeleden in Nummer 10 veronderstelde: Ik kwam in welgestelde kringen van oudere dames terecht. Maar niet in de vrijmetselarij. Verre van dat. De Grand Old Lady

in kwestie bleek een Beschermvrouwe van iets wat ik ervoer als fundamentalistisch, dogmatisch-katholiek denken. Dat bleek al meteen toen ze de door haar ingehuurde, extreem katholieke Dr. Louis Knuvelder aan het woord liet om zijn boek over Maria's verschijningen toe te lichten. Ook stuurde ze een van haar professionele verplegers op me af toen Frater Filippus me verwende op de Ziekenboeg achter de Praktijkruimte van de parapsychologische, genezende Frater Lebuinus die onze klas een paar keer vergastte op zijn kunstjes als helderziende en hypnotiseur. Madame's verpleger moest me uit de doeken, doen dat zij (en de rest van de familie Brenninkmeijer) alles op alles zouden zetten om een Kerk voor Maria, Vrouwe van Alle Volkeren te bouwen op een al aangekocht stuk grond. Echter, dat project ging niet door. Op die plek verscheen uiteindelijk de RAI, de Kathedraal van de Commercie.

Aan mijn scepsis t.a.v. de Maria-verschijningen werd flink getrokken en geduwd. Ik was diep onder de indruk van alle Geleerdheid, Connecties, Rijkaards en Hoogwaardigheidsbekleders die aan de ideologische hobby van de Miljardairfamilie geloofwaardigheid verleenden. Maar ik ging uiteindelijk toch niet door de knieën, omdat ons aller Frater Winfridus erop bleef hameren dat ik moest *vertrouwen en handelen op grond van mijn eigen gevoel, verstand en inzicht*. Maar ik zag ook de betrekkelijkheid in van dat advies. Ons levenspad wordt immers in belangrijke mate bepaald door Toeval en de Wereldse Drievuldigheid: Geld, Goede Manieren en Macht. Ik merkte toen al dat dit drietal haar belangenstrijd nooit opgeeft. Dat deed de genoemde familie ook niet. Ze zetten de strijd voor erkenning van hun ideologie *ondergronds* voort. Dat gebeurde bovendien in de vorm van het publiekelijk ophoesten van wat miljoentjes voor een Pauselijk Bezoek aan Nederland. Maar ze financierden en organiseerden vooral veel *low-profile* lobbywerk in Rome en Katholiek Nederland. De weinige details die mij ter ore kwamen, zijn hier het vermelden niet waard. Ik leerde van dit avontuur echter iets nuttigs voor mijn eigen carrière en privéleven als *homoseksuele man*: dat je --*onzichtbaar voor buitenstaanders*-- *kunt en moet doorvechten voor je ideaal* als het niet op de gewone, openlijke manier lukt. In mijn werk als Consultant en Ghostwriter voor sociaalbewogen leiders en politici in straatarme landen kwam dat inzicht goed van pas. Terzijde merk ik nog op, dat de door mij in 1966 bewonderde en verafschuwde Familie van Doorzetters haar inspanningen en financiële opofferingen beloond zag in het jaar 2002. Bisschop Dr. Jos Punt maakte toen officieel bekend dat Maria's verschijningen aan Ida Peerdeman een 'bovennatuurlijke oorsprong' hebben en dat de hele devotie-industrie eromheen op instemming van de R.K. Kerk mag rekenen.....

MIJN BELANGRIJKSTE ONTDEKKING BLEEF ECHTER UIT.

Seksualiteit was in onze Hilversumse jaren een taboe. Vergeet niet: we leefden midden in de jaren 1960 – op de breuklijn van het Rijke Roomse Leven en een nieuwe, Seculiere Wereld. We praatten nauwelijks over seks – behalve dan tijdens onze Katholieke Bezinningsdagen in een koloniale villa in de bossen. Seks was iets wat ik echter wel *deed* op ons Internaat voor pubers en adolescenten. Opmerkelijk als ik ben en bovendien begiftigd met een uitzonderlijk sterk reukvermogen, zag en rook ik om me heen dat ik niet de enige jongen was die *het edele handwerk* beoefende. Het was zelfs zo dat een paar klasgenoten me daar letterlijk een handje bij hielpen. Vooral gebeurde dat tijdens de maanden dat mijn rechterhand het liet afweten, omdat Joop Wortman tijdens een speels 'martial schijngevecht' mijn middelvinger bijna had afgehakt, nota bene met één van mijn eigen machetes. Het klemmetje waarmee Dr. Schmedding de boel repareerde, zit er nog steeds zichtbaar in.

Ook onderzocht ik met een paar klasgenoten hoe hun mannelijke uitrusting - bij mijn gretige aanraking – in het gelid ging staan en in actie kwam. Dat kon tijdens fietstochten voor ons plezier en voor ons Herbarium. Maar vooral ook in de beslotenheid van het Bibliotheekje dat de Missieclub erop nahield bij de Muziekcellen achter de eetzaal. Ik was van die Club de baas geworden, deed mee aan de Landelijke Missiedagen in Nijmegen, en mocht me tijdens de naschoolse huiswerktijden ophouden in genoemd bibliotheekje... Het was spannend; ja-zeker. Maar verder zocht ik er niets achter en voelde me ook niet schuldig. Wel vroeg ik me soms een tikkeltje bezorgd af of een kameraad in de biechtstoel bij onze oprechte en integere Rector uit de school zou klappen. Maar die gedachte zette ik al snel van me af, toen ik merkte dat het verschijnsel *biecht* duidelijk in frequentie afnam....

Het stoere *hetero perspectief* van waaruit ik mijn seksuele ontdekkingen en experimentjes bezag, kwam ook niet aan het wankelen, toen ik feitelijk smoorverliefd werd op een klasgenoot. Ik gebruikte het woord '*verliefdheid*' echter niet. Hij ook niet. Ik wist trouwens ook letterlijk niets over de 6 à 10% van de bevolking die zich pas tegenwoordig *openlijk* homo- of biseksueel noemt. Tijdens onze Kweekschooljaren verstopten deze mensen zich nog 'in de kast' om strafrechtelijke veroordeling vanwege het beruchte wetsartikel 248-bis te ontlopen. Mijn klasgenoot en ik zoenden hartstochtelijk – zonder verder na te denken. We tastten en streelden en we lagen naakt bij elkaar in bed, nadat de surveillant niet meer op de gang rondspookte. Daarbij deden we bijna alles wat jongelui van die leeftijd gelukkig maakt als ze verliefd zijn. Door omstandigheden die ik me niet meer precies voor de geest kan halen en het ingrijpen van mijn maats vader, kwam er echter een bruusk einde aan onze nauwelijks begonnen romance. Mijn vriend ging opeens uitsluitend zijn ingeboren hetero gangetje en ik accepteerde dit zonder verder commentaar. Maar ik bleef verward achter, niet in staat het *homo*-woord te plakken op mijn gevoel anders dan jullie te zijn.

WEL WERD MIJN MANIER VAN KIJKEN NAAR DE WERELD VEDIEPT EN VERRUIMD.....

Frater Reinaldus leerde me *kritisch* te kijken naar de dingen en gebeurtenissen om me heen. Zijn demonstraties, onze experimenten en onze verslaggeving ervan waren daar voornamelijk op gericht. Kritisch kijken en lezen is natuurlijk van groot belang als je van plan bent een steentje bij te dragen aan de opvoeding en ontwikkeling van kinderen en andere mensen. Maar ons analytisch en kritisch denkvermogen is niet voldoende voor 'n Juist begrip van ons leven. We moeten ook *samenhang en zin* ervaren in ons bestaan om er vrede mee te hebben. Vooral door toedoen van onze teken- en schrijfleraar, Frater Olav, kwam die samenhang er bij mij een beetje. De diverse stukjes van de Legpuzzel van mijn emotionele, gespleten leventje vielen op hun plaats bij de aanvang van Klas 4. Olav zette me toen aan het werk voor de ontsluiting en catalogisering van zijn Kunstbibliotheek. Hij was er namelijk achter gekomen dat ik in mijn verzwegen dorpsbestaan een schriftelijke cursus voor bibliothecaris had gevolgd op initiatief en met geld van ene Mejuffrouw Staarman, Hoofd van de Katholieke Parochiebibliotheek. Ik had die schriftelijke cursus (waarvan ik nog steeds lesmateriaal bezit!) met glans doorlopen. Maar --zo verduidelijkte ik aan een schaterlachende Frater Olav-- ik werd uitgesloten van deelname aan het eindexamen in het verre Zwolle. De leiding kwam er namelijk pas op het eind van die opleiding achter dat ik weliswaar haarzuiver kon aangeven welke boeken de Kerk geschikt achtte voor kinderen, jongeren en volwassenen, maar dat uit mijn geboortebewijs bleek dat ik zelf nog maar een snotneus was die dus <boeken voor volwassenen> niet eens mocht openslaan, laat staan beoordelen!

Om een lang verhaal kort te maken: al catalogiserende kreeg ik besef van kunststijlen en enige notie van het verschil tussen decoratie, kitsch en echte kunst. Ook kreeg ik in de gaten dat *prehistorische en primitieve negerkunst* me in het bijzonder fascineerden. Ik maakte er zelfs een CUMA-werkstuk over. Mijn nieuwe interesse hield slechts zijdelings verband met de kolossale fallussen, borsten, blote billen en coïtusposities die ik ontwaarde op Olavs vele foto's van 'heidens beeldhouwwerk' – beelden en maskers die gevoelige Missionarissen niet hadden verbrand tijdens hun ijverige bekeringswerk, maar stiekem hadden afgevoerd naar een of ander Moederhuis en naar de Musea in hun land van herkomst.

De directe, haast tastbare lijfelijkheid en spiritualiteit van de afwijkende visies op ons menselijk bestaan in die boeken, spraken me aan. Al dat fysieke fraais werd vertoond op mooie foto's in echte boeken die *respectabel* waren omdat ze stonden in een bibliotheek

van mijn eigen hooggewaardeerde Ludger School. Zo verzoenden ze me met mijn eigen lichaam en met mijn nog niet bewust onderkende homoseksualiteit. In die internaat periode werd ik blijvend geïnteresseerd in slanke negers, in hun kunstuitingen en in hun meeslepende muziek. Maar belangrijker nog was het feit dat ik aarzelend begon te *genieten* van mijn vage besef <anders> te zijn in mijn erotische neigingen. Dat was vooral zo tijdens momenten van opgewonden verwarring --- een gemoedstoestand die soms vergezeld ging van erecties bij het zien van jullie half ontklede, veelal goed gebouwde jongenslijven in de Badzaal op zaterdag - als er met warm water gedoucht en gestoeid kon worden.

.....EN LEERDE IK BEWUST TE KIEZEN VOOR TALENT EN ECHTHEID.

Al catalogiserend, lezend en kijkend kreeg ik ook een trefzeker oog voor iets wat we vagelijk aanduiden met de woorden *talent* en *echtheid*. Mijn gevoel het bij essentiële zaken bij het rechte eind te hebben ging zelfs zo ver, dat ik een plakkaatverf werkstuk van Herman Jansen de hemel in prees toen de drie belangrijkste creatieve goden, Marcel, Frits en Harrie (die bijles van Olav kregen om een extra Akte te behalen) de aarzelende productie van Herman maar matigjes of beneden de maat vonden. Ik besepte dat ik dieper kijken kon, dat ik door de vlakheid van de verf en de andere onvolkomenheden heen kon kijken. Ik was geraakt door de *originaliteit* van Hermans idee en visie en ik moedigde hem aan om te blijven zoeken naar *zijn* beste vormgeving. Ik wist gewoon dat dit goed, want echt en uniek, was.

Gewapend met mijn nieuw *Ludgeriaans onderscheidingsvermogen* kon ik in mijn latere wetenschappelijke werk *briljante mensen en originele ideeën* opsporen binnen de verstikkende overvloed aan middelmatigheid en zelfvoldaanheid die –vooral in het Nederland– overheerst(e). Ik reisde de hele wereld rond om intellectuele krachtpatsers bij elkaar te brengen in Workshops en Conferenties. Ik daagde hen uit met mijn ‘Problem Statements’, Memoranda en andere verleidingstrucs om hun heldere, unieke licht *gezamenlijk* te laten schijnen op onuitgesproken dogma’s van het nieuwe Seculiere Geloof. Dat vond ik broodnodig omdat dit intolerante geloof ons westers materialistisch leven beheerst en ons reduceert tot volgevreten, hebberige consumenten die wegstaren van het feit dat 80% van de wereldbevolking moet rondkomen van zo’n 15-18% van alle welvaart op deze planeet.

Op één resultaat ben ik *openlijk* trots. Het gaat over de uitermate bescheiden rol die sociaalwetenschappelijk onderzoek kan en mag spelen in de politieke en economische vormgeving van onze maatschappij. Vandaar dat ik bij hoge uitzondering toestond om mijn naam als redacteur en auteur te vermelden op het kaft van de publicatie die het resultaat was van een door mij gearrangeerde internationale botsing tussen de Briljante Verhelderende Ideeën van een stel mensen die helaas vaak behept waren met Opgeblazen Eigenzinnige Ego’s. Ik doel hier op het boek *Social Science Research and Public Policy Making* uit 1982. De daar gemelde vernieuwende inzichten en feiten oefenen ook nu nog in vele talen en binnen uiteenlopende maatschappelijke sectoren een humaniserende en kennismisbruik voorkomende invloed uit – zelfs in het Chinees, Japans en Koreaans.... Maar ik dwaal nu te ver af van het hoofdthema van mijn bijdrage aan ons aller ‘Hilversum 3’. Ik hervat daarom mijn vogelvlucht over de boetserende invloed van Ludger in mijn leven door het uiteindelijke effect van die kunstzinnige inspanning uit de doeken te doen.

KNEDEND EN BIJSCHAVEND HIELP LUDGER ME GREEP TE KRIJGEN OP MIJN LEVEN.....

Ome Toon Sweers, onze nationaal bekende docent in Drama en Expressie verdiepte en verbeterde mijn behendigheid in het kneden van mijn omgeving....in de richting die ikzelf

voorstond. Mijn sociale vaardigheden verbeterden inderdaad ingrijpend. Door zijn expressie- en regielessen en door zijn persoonlijkheid en inzicht in menselijke motieven leerde ik --al toneelspelend-- de werkelijkheid *naar mijn hand* te zetten. Dat kwam al meteen goed van pas toen ik een rumoerige klas kinderen tijdens ons hospiteerwerk tot bedaren moest brengen. Ik begrijp dat de meeste Ludgerianen dit ook zo hebben ervaren. Juist door *gefingeerde, gefantaseerde* karakters, stemmingen en situaties bewust uit te drukken en *concreet vorm te geven* in houding, blik, stem en gebaar..... leerden we dat de sociale werkelijkheid om ons heen manipuleerbaar is. Voor mij was het een enorme opluchting te weten dat *ikzelf* de meningen en percepties van de mensen om me heen kon beïnvloeden – en wel in een door mijzelf gewenste richting! Jongens, dit kwam me ontelbare keren van pas. Ook als ik geconfronteerd werd met homo fobische reacties, gesloten hoteldeuren, botte beledigingen, minachtende uitlatingen, scheldpartijen of agressieve handtastelijkheden van de mensen om me heen. Vaak zei ik dan in mezelf: *Dank je wel, ome Toon! Merci!*

Mijnheer Burie, onze sportleraar, gaf aan mijn nieuwe (bij Ome Toon verkregen) manipuleerkunst een nog effectievere inkleuring. Door zijn zachtmoedig spottende, badinerende manier van lesgeven, drillen en commanderen kreeg ik in de gaten dat je met *humor* veel kunt bereiken. Ik merkte dat ik zelf blij werd als ik de mensen in mijn omgeving aan het lachen maak. Ook dat ik de lachers dan gemakkelijker op mijn hand krijg. Samen lachen en om mezelf lachen helpt me om een *luchtige* greep op mijn leven te houden.

.....EN BLEEK IK KLAAR VOOR HET AVONTUUR DAT <MIJN LEVEN> HEET.

De in Hilversum verkregen *kritische, ondogmatische en op menselijkheid gerichte manier van begrijpen gaf altijd de doorslag bij de belangrijkste beslissingen in mijn leven*. Bijvoorbeeld, toen ik moest beslissen al dan niet mijn verlovings met de zus van Cees Wessels te verbreken. Toen ik in 1971 moest kiezen voor een openlijke homoseksuele relatie met **Bob**.

Toen ik het leven in 1991 niet meer zag zitten na vernomen te hebben dat Bob Aids had en spoedig zou sterven. Toen ik daarna de laatste restjes van mijn westers materialisme van me afschudde en ik rücksichtslos koos voor belangenbehartiging van de allerarmsten in Afrika, ook als me dat de helft van mijn inkomen en bezittingen kost. Toen ik snikkend en lachend definitief afscheid nam van Bob door in 1994 zijn Biografie *Gewoon Geluk* te schrijven om me te kunnen wijden aan mijn nieuwe geliefde, Yves Edgard.

TOT SLOT NOG DIT: Jullie allemaal en de Fraters vormden tijdens onze Ludgerperiode mijn 'Grote Gezin'. Het enige gezin waarbinnen ik een *geaccepteerde, vanzelfsprekende en gelijkwaardige plaats* had. Mijn leven lang ben ik jullie daar dankbaar voor geweest. Ik denk dat je het met mij eens bent als ik stel, dat we ons leven terugkijkend beter leren *begrijpen* door met woorden onze werkelijkheid te scheppen en te herscheppen. Ik zou zo zeggen: drink er een goed glas wijn bij. We leven in een fantastisch mooi en rijk deel van de wereld en we kunnen het ons allemaal permitteren om in comfortabele omstandigheden terug te zien, om ons te verdiepen in de vraag welke mensen en ideeën onze moderne, hedendaagse mentaliteit en leefwijze hebben gevormd, en om met volle teugen te genieten van de

beperkte tijd die ons nog rest. Voor mij begon het echte, volle leven pas toen ik mijn Grote Liefde tegen kwam in de persoon van *Bob Turnier* uit Haïti die in Nederland op vakantie was. Tot dat moment zag mijn bestaan eruit zoals Herman de Groot veronderstelde in de

nummers 1, 6, 7 en 12 van het blad *Bullevijf* (B-5), dat hij na ons vertrek uit Hilversum vulde: Het ging me inderdaad goed met de vrouwtjes! Ik studeerde bijzonder vlot! En de alcohol vloede ook rijkelijk in mijn studentenbestaan. Maar Herman wist niet dat ik méér wilde: dat ik MEZELF WILDE WORDEN. Met deze bijdrage aan ons *Ludgeriaans Seniorenblad* heb ik geprobeerd aan te geven hoe onze gedeelde *Ludgerjaren* mij daarbij hielpen.

Door toepassing van een negerkunstje uit de orale traditie, vat ik met behulp van de paragraaftitels van bovenstaande vogelvlucht mijn mening en terugblik nogmaals samen:

Ludger zette me op het goede pad en hielp me om ook uiterlijk vertoon te leren waarderen en te voorzien. Mijn belangrijkste ontdekking – over mijn homoseksuele geaardheid – bleef echter uit in Hilversum. Wel werd mijn manier van kijken naar de wereld verdiept en verruimd. Zodoende leerde ik ook bewust te kiezen voor talent en echtheid. Knedend en bijschavend hielp Ludger me greep te krijgen op mijn leven en bleek ik klaar voor het avontuur dat mijn leven heet.